

НАГАЄВ В.М., доктор педагогічних наук, професор,
Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

ФОРМУВАННЯ ДОСВІДУ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МЕНЕДЖЕРІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Нагаєв В.М. Формування досвіду соціокультурної професійної комунікації менеджерів у процесі їх фахової підготовки.

Розглянуто теоретичні, методичні та методологічні аспекти підготовки управлінських кадрів в умовах формування їхньої соціокультурної професійної комунікації. Визначено критерії сформованості соціокультурної професійної комунікації менеджерів. Проаналізовано результати науково-практичних досліджень з визначення впливу запропонованої педагогічної системи на рівень розвитку соціокультурної професійної комунікації майбутніх фахівців-менеджерів.

Ключові слова: соціокультурна професійна комунікація, критерії сформованості соціокультурної професійної комунікації, управління розвитком соціокультурної професійної комунікації.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Однією з особливостей формування професійної компетентності менеджерів сучасної генерації є необхідність розвитку їх соціокультурної професійної взаємодії, що пов'язано із зростанням обсягу міжнародних бізнес-проектів та тенденцією підприємств до міжкультурного різноманіття діяльності, яке розглядається як конкурентна перевага організації. За цих умов особливого значення набуває проблема фахової підготовки менеджерів до соціокультурної професійної взаємодії як інструменту досягнення операційних цілей з бізнес-партнерами в системі економічних відносин.

Менеджер сучасної генерації – це керівник-лідер, який забезпечує ефективну господарську діяльність на різноманітних рівнях через активізацію людського фактора шляхом прийняття управлінських рішень в умовах соціокультурної взаємодії. Ці менеджерські якості формуються шляхом вивчення теорії та практики професійної соціокультурної комунікації, яка покликана надати майбутнім менеджерам можливість ефективно впливати на виробничі ситуації у системі бізнес-проектів.

Незважаючи на значну кількість наукових робіт, проблема формування соціокультурної професійної комунікації майбутніх менеджерів в умовах їх фахової підготовки не отримала поки що достатнього системного висвітлення у теорії та практиці підготовки кадрів. Ця особливість вимагає розробки дидактичних методів, форм і засобів формування та розвитку соціокультурної професійної комунікації майбутніх менеджерів як

невід'ємного атрибуту їх професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Соціокультурна комунікація – розглядається як особливий вид соціальних відносин, які здійснюються між представниками різних культур, а також тих факторів і змін, які з'являються у процесі цих відносин. Відповідно, соціокультурна професійна комунікація (СПК) – це різновид соціокультурної взаємодії, що визначається професійним середовищем. В умовах професійної управлінської діяльності СПК визначає здатність менеджера ефективно здійснювати свої функціональні обов'язки в системі багаторівневих комунікацій на рівні переконання співрозмовника сукупністю форм та засобів управлінського впливу [1, с. 143].

Виражаючи різні за значенням аспекти і функції СПК, система міжкультурних комунікацій менеджера не є довільною, вона відтворює реальну структуру управлінського впливу. Різноманітні аспекти і функції СПК відображені в таких категоріях, як комунікативна компетентність, професійна взаємодія, міжкультурні відносини, інформаційна система, методи соціокультурної комунікації, форми переконання співбесідника та ін. [2; 3].

Вивчення культурологічного аспекту управлінської діяльності дало змогу дійти висновку, що СПК можна розглядати як процес культурного обміну інформацією між суб'єктами соціальної взаємодії, в результаті чого досягаються організаційні цілі [2; 3]. При цьому, для ефективної СПК майбутньому

фахівцю-менеджеру необхідно мати високий рівень культури й техніки мовлення, а також демонструвати гнучкість, толерантність, гуманістичну спрямованість та емпатичні здібності під час вербального та невербального впливу [7].

Розгляд психологічного аспекту соціокультурної комунікації на основі праць Л. Божович, Л. Виготського, О. Леонтьєва та інших учених допоміг виявити особливості перебігу соціокультурної діяльності як риторичної, охарактеризувати її поетапну організацію [4; 5; 6].

На основі аналізу соціокомунікативного аспекту визначено особливості здійснення СПК у професійній діяльності менеджера, форми і види її виконання. Обґрунтовано, що через СПК менеджерів у межах певної організації регулюються відносини між організаціями та бізнес-партнерами різних рівнів, здійснюється міжособистісна взаємодія в процесі розв'язання організаційних конфліктів у колективі [8; 9].

Наведені вище положення доводять, що соціокультурна професійна комунікація має відповідати конкретним напрямкам професійної діяльності менеджера і мати структурно-функціональну побудову у вигляді моделі компетентності фахівця.

Формулювання цілей статті. Метою статті є обґрунтування теоретико-методичних засад формування та розвитку компонентів соціокультурної професійної комунікації сучасного фахівця-менеджера на основі технологізації педагогічного процесу його фахової підготовки за критерієм сформованості досвіду СПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Соціокультурна професійна комунікація займає особливе місце в системі управлінської підготовки, виступаючи невід'ємною складовою професійної діяльності фахівця-менеджера. Формування соціокультурної професійної комунікації у процесі фахової підготовки менеджерів розглянемо крізь призму аспектного аналізу за компетентнісним, діяльнісним і технологічними підходами. Компетентнісний підхід реалізує гносеологічну мету фахової підготовки майбутніх менеджерів до СПК, а саме, набуття студентами досвіду з організації та управління СПК, а також досвіду роботи з

соціокультурною інформацією. Зазначений підхід поєднує елементи професійної і загальної культури (рівень освіченості, достатній для самоосвіти і самостійного вирішення пізнавальних проблем), досвід професійної творчої діяльності, що конкретизується у системі знань, умінь та навичок, зокрема підготовленості майбутніх менеджерів до СПК.

Діяльнісний підхід виявляє процесну, суб'єктну і контекстно-змістову складові професійної підготовки та реалізує праксеологічну мету через навчальну діяльність суб'єктів щодо оволодіння знаннями, вміннями та навичками з соціокультурної комунікативної компетенції.

Технологічний підхід полягає в забезпеченні педагогічних умов організації навчального процесу з метою формування компетентнісних характеристик досвіду СПК. Даний підхід реалізується через імплементацію педагогічної технології застосування алгоритмізованих методів, засобів і форм на основі принципів управління та соціальної комунікації [8].

Розглянемо компонентну структуру компетенції з СПК майбутніх менеджерів. В її основу включено такі якості як: організаційно-управлінська культура, педагогічна культура, економічна культура, культура наукової діяльності, правова культура, досвід соціокультурної взаємодії [9]. Кожна з цих груп спирається на цілком конкретні за змістом первинні якості. На цій основі визначимо компетенцію з СПК майбутнього фахівця як здатність суб'єкта до успішного здійснення соціокультурної взаємодії в професійній сфері, що ґрунтується на системних знаннях комунікативних технологій спілкування, та способів їх здобуття, риторичних умінь і навичках, а також сукупності особистісних якостей, які охоплюють мотивацію, вольовий прояв і рефлексію.

Компонентну структуру компетенції з СПК визначено на підґрунті філософської категорії «досвід», згідно з якою в процесі професійної підготовки цілеспрямовано формуються вміння фахівців застосовувати отримані знання на практиці, впроваджувати нові методи і засоби діяльності. Аналіз компетентнісного підходу [9; 10] дозволив визначити складники

компетенції з СПК майбутнього фахівця-менеджера і, на цій основі, розробити відповідну модель за критерієм сформованості досвіду соціокультурної професійної комунікації (рис. 1).

Модель компетенції з СПК менеджера розуміємо як інтегративну структуру, складниками якої є такі компоненти: емоційно-ціннісний (мотиваційні потреби, інтереси, цілі та цінності риторичної діяльності); когнітивний (повнота,

системність, гнучкість знань, їх науковий характер, етична спрямованість знань); комунікативно-діяльнісний (пізнавальна активність, творча управлінська діяльність, уміння і навички переконувати співбесідника, лідерські здібності, мистецтво управління); особистісно-розвивальний (здатність до саморозвитку, уміння і навички самоуправління та рефлексивної діяльності, досвід соціокультурної професійної комунікації).

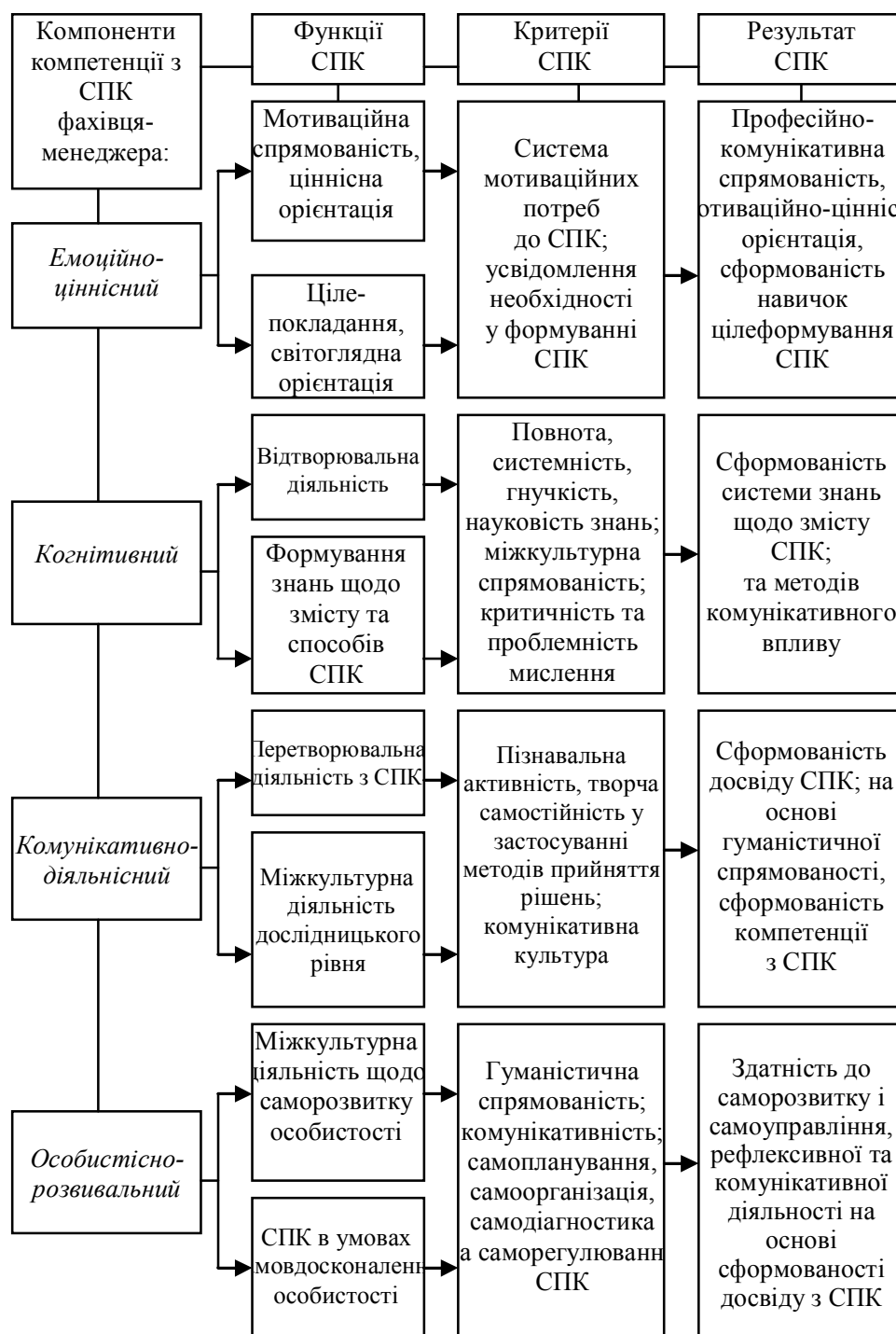

Рис. 1. Модель компетенції з СПК фахівця-менеджера

Дана модель визначає цілі і зміст соціокультурної професійної комунікації в системі підготовки управлінських кадрів. Враховуючи державні вимоги до професійної компетентності менеджерів виробництва, можна запропонувати адекватні функціональні моделі діяльності керівних кадрів на рівні сформованості їхньої компетенції з СПК.

Аналіз сучасних парадигм (знаннева, культурологічна, гуманістична) дозволив визначити теоретичні, методологічні та аксіологічні орієнтири щодо реалізації цілісного педагогічного процесу формування СПК майбутніх менеджерів. Обґрунтовано доцільність застосування концепції особистісно-орієнтованого навчання як теоретичної основи формування компетенції з СПК. Для реалізації даної концепції нами запропоновано дворівневу педагогічну технологію формування компетенції з СПК майбутніх фахівців-менеджерів [8].

Дана технологія охоплює мотиваційно-цільовий, комунікативно-пізнавальний, комунікативно-перетворювальний і контрольно-рефлексивний етапи. Наприклад, при підготовці фахівців-менеджерів автором запроваджено у Харківському національному аграрному університеті ім. В.В. Докучаєва освітню студію-школу молодого лідера, яка проходить у різноманітних дидактичних формах з відпрацювання комунікативних якостей. Для забезпечення високого рівня інформаційного забезпечення формування компетенції з СПК створено творчу лабораторію дидактичних проєктів – науковий центр дидактики менеджмент-освіти, як осередок розвитку соціокультурної комунікації та комунікативних навичок у процесі формування компетенції з СПК фахівців-менеджерів.

Розроблена педагогічна технологія формування компетенції з СПК майбутніх менеджерів втілюється на рівні планування, організації та аналізу результатів навчального матеріалу, зміст якого мають засвоїти майбутні фахівці. Завдяки застосуванню системи дидактичних засобів управління навчальною діяльністю, на кожному з етапів технології забезпечується керованість педагогічного процесу, що виражається у поступовому просуванні від прямого управління через рівень співуправління до рівня самоуправління навчальною діяльністю.

Висновки. Досліджено проблему формування досвіду соціокультурної професійної комунікації майбутніх менеджерів як цілісного педагогічного процесу. На підставі проведеного аналізу психолого-педагогічної та управлінської літератури обґрунтовано необхідність формування досвіду з СПК майбутніх менеджерів як цілісного педагогічного процесу поетапного засвоєння системних знань, вмінь та навичок здійснення соціокультурної діяльності у професійній сфері. При цьому комунікативні здібності у культурологічному аспекті керівних кадрів є передумовою їх високої професійної компетентності. На цій основі визначено структурні компоненти моделі компетенції з СПК фахівця-менеджера виробничої сфери: емоційно-ціннісний, когнітивний, діяльнісний, особистісно-розвивальний.

Процес формування компетенції з СПК майбутніх менеджерів в умовах їх фахової підготовки передбачає таку організацію навчальної діяльності, під час якої майбутні фахівці набувають необхідний досвід комунікативної та культурологічної діяльності в професійній сфері. Цей процес має поетапний характер і здійснюється на основі «культуризації» та «гуманізації» навчального процесу.

Література.

1. *Петренко В.О.* Методологічні основи проєктування моделі педагогічної системи підготовки майбутніх менеджерів до соціокультурної професійної взаємодії / *В.О.Петренко* // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету (Серія: Педагогічні науки). – Чернігів: ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2016. – Вип. 137. – С. 141-145.
2. *Завадський Й.С.* Менеджмент : [підручник] / *Й.С. Завадський*. – [Т. 1]. – К. : УФІМБ. – 1998. – 542 с.

3. **Чернілевський Д.В.** Духовна культура особистості: навчальний посібник / **Д.В. Чернілевський, П.М. Таланчук, М.Б. Євтух** та ін. – [Вид. 3-є.]. – Вінниця : Глобус-Прес, 2013. – 416 с.
4. **Божович Л.И.** Проблемы формирования личности: собр. псих. тр. / Л.И. Божович. – М. : Ин-т практ. психологии, 1995. – 349 с.
5. **Выготский Л.С.** Педагогическая психология / **Л.С. Выготский**. – М. : Педагогика-Пресс, 1999. – 533 с.
6. **Леонтьев А.Н.** Избранные психологические произведения / **А.Н. Леонтьев**. – [в 2 т.]. – М. : Педагогика, 1983. – Т. 1. – 392 с.
7. **Цитіна Д.С.** Аспектний аналіз риторичної діяльності майбутніх менеджерів / **Д.С. Цитіна** // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. пр.; під заг. ред. проф. В.І. Сліпченка. – Вып. LXVI. – Слов'янськ: ДДПУ, 2013. – С. 200-210.
8. **Нагаєв В.М.** Особливості підготовки фахівців-аграріїв із використанням педагогічної технології управління навчально-творчою діяльністю студентів / **В.М. Нагаєв** // Проблеми інженерно-педагогічної освіти : Зб. наук. праць. X. : УПА, 2011. – № 32-33. – С. 137-141.
9. **Свистун В.І.** Управлінська компетентність фахівців-аграрників : сучасні тенденції та основні напрями формування / **В.І. Свистун** // Теорія і практика управління соціальними системами. – 2005. – № 2. – С. 103-110.
10. Розвиток творчого потенціалу майбутнього фахівця : [монографія] / **Т.О. Дмитренко** та інші. – Херсон : ПП Вишемирський В. С., 2014. – 424 с.

References.

1. **Petrenko V.O.** (2016). Metodolohichni osnovy proektuvannia modeli pedahohichnoi systemy pidhotovky maibutnikh menedzheriv do sotsiokulturnoi profesiinoi vzaiemodii [Methodological Foundations of pedagogical model of training future managers to professional interaction sociocultural]. *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu (Serii: Pedahohichni nauky) – Bulletin of the Chernihiv National Pedagogical University (Series: Pedagogical Science)*. Chernihiv : ChNPU im. T.H. Shevchenka, Issue 137, pp. 141-145 [in Ukrainian].
2. **Zavadskyi I.S.** (1998). *Menedzhment [Management]*. Kyiv : UFIMB, Vol. 1, p. 542 [in Ukrainian].
3. **Chernilevskiy D.V., Talanchuk P.M., Yevtukh M.B.** et al. (2013). *Dukhovna kultura osobystosti [Spiritual culture of personality: a tutorial]*. (3 d ed.) Vinnytsia: Hlobus-Pres, p. 416 [in Ukrainian].
4. **Bozhovych L.Y.** (1995). *Problemu formirovaniya lichnosti [Problems of the formative personality]*. Moscow : Yn-t prakt. psykholohyy, p. 349 [in Ukrainian].
5. **Vuhotskiy L.S.** (1999). *Pedahohycheskaia psykholohiya [Pedagogical Psychology]*. Moscow : Pedahohyka-Press, p. 533 [in Russian].
6. **Leontev A.N.** (1983). *Yzbrannue psykholohycheskye proyzvedeniya [Favourites psychological Works]*. (Vols. 1-2). Moscow : Pedahohyka, Vol. 1, p. 392 [in Russian].
7. **Tsyupina D.S.** (2013). *Aspektnyi analiz rytorychnoi diialnosti maibutnikh menedzheriv [Analysis of the rhetorical aspect of future managers]*. V.I. Slipchenko (Ed.). Slov'iansk: DDP, Issue LXVI, pp. 200-210 [in Ukrainian].
8. **Nahaiev V.M.** (2011). *Osoblyvosti pidhotovky fakhivtsiv-ahraryiv iz vykorystanniam pedahohichnoi tekhnolohii upravlinnia navchalno-tvorchoiu diialnistiu studentiv [Peculiarities of training professionals farmers using educational technology management educational and creative activities of students]*. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity : Zb. nauk. Prats – Collected Works*. (pp. 137-141). Kharkiv : UIPA, No. 32-33. [in Ukrainian].
9. **Svystun V.I.** (2005). *Upravlinska kompetentnist fakhivtsiv-ahraryiv : suchasni tendentsii ta osnovni napriamy formuvannia [Managerial competence agrarian experts: current trends and main directions of development]*. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnyimi systemami – Theory and practice of social systems*, No. 2, pp. 103-110 [in Ukrainian].
10. **Dmytrenko T.O.** et al. (2014). *Rozvytok tvorchoho potentsialu maibutnoho fakhivtsia [The development of the creative potential of the future expert]*. Kherson : PP Vyshemyrskiy V.S., p. 424 [in Ukrainian].

Аннотация.

Нагаєв В.М. *Формирование опыта социокультурной профессиональной коммуникации менеджеров в процессе их профессиональной подготовки.*

Рассмотрены теоретические, методические и методологические аспекты подготовки управленческих кадров в условиях формирования их социокультурной профессиональной коммуникации. Определены критерии сформированности социокультурной профессиональной коммуникации менеджеров. Проанализированы результаты научно-практических исследований по определению влияния предложенной модели подготовки на уровень развития социокультурной профессиональной коммуникации будущих специалистов-менеджеров.

Ключевые слова: социокультурная профессиональная коммуникация, критерии сформированности социокультурной профессиональной коммуникации, управления развитием социокультурной профессиональной коммуникации.

Abstract.

Nagaev V.M. *Forming of experience of intercultural professional communication of managers in the process of their professional preparation.*

The theoretical, methodical and methodological aspects of training of administrative personnels are considered in the conditions of forming of their intercultural professional communication. The criteria of formed of intercultural professional communication of managers are certain. The results of scientific and practical researches are analysed on determination of influence of the offered model of preparation on the level of development of intercultural professional communication of future specialists-managers.

Keywords: intercultural professional communication, criteria of formed of intercultural professional communication, management development of intercultural professional communication.

Стаття надійшла до редакції 20.03.2017 р.

Бібліографічний опис статті:

Нагаєв В.М. Формування досвіду соціокультурної професійної комунікації менеджерів у процесі їх фахової підготовки / В.М. Нагаєв // Актуальні проблеми інноваційної економіки. – 2017. – № 2. – С. 42-47.

Nagaev V.M. (2017). *Forming of experience of intercultural professional communication of managers in the process of their professional preparation. Actual problems of innovative economy, No 2, pp. 42-47.*

